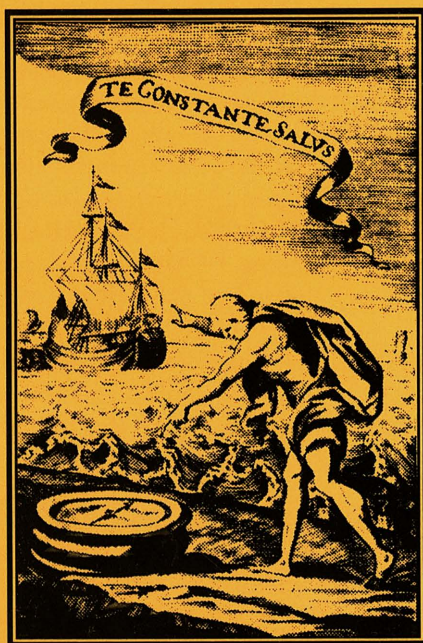

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik CIV

Nr 4

WARSZAWA 1997

<http://rcin.org.pl>

INFORMACJA DLA AUTORÓW „KWARTALNIKA HISTORYCZNEGO”

Trudna sytuacja finansowa „Kwartalnika Historycznego” (brak funduszy na przepisywanie tekstów autorskich) zmusza nas do wprowadzenia ścisłych rygorów, dotyczących formy tekstów nadsyłanych do druku w naszym piśmie.

1. Wszystkie teksty muszą być składane w dwóch egzemplarzach, przepisanych (lub wydrukowanych z komputera) według obowiązujących norm wydawniczych: na stronie 30 wierszy po około 60 znaków, z marginesem z lewej strony, szerokości 4–5 cm. Poprawki i uzupełnienia w tekście muszą być ograniczone do minimum i nie mogą przekraczać trzech na jednej stronie; nie stosujemy żadnych podkreśleń. W przypadku wydruku komputerowego należy dołączyć dyskietkę.

2. Układ pierwszej strony artykułu i artykułu recenzyjnego (tj. obszerniejszej, polemicznej recenzji) musi wyglądać następująco: z lewej strony u góry imię i nazwisko Autora i pod nim w nawiasie miasto, w którym pracuje; poniżej tytuł na środku strony (na osi). Wszystkie te elementy należy pisać pismem tekstowym, nie zaś samymi wielkimi literami.

3. W recenzji ponad tekstem należy umieścić kolejno: imię (w formie rozwiniętej) i nazwisko autora recenzowanej pracy, jej tytuł i ewentualnie podtytuł (według strony tytułowej); jeśli recenzja dotyczy pracy zbiorowej, wówczas po tytule należy podać imię i nazwisko redaktora; następnie — w przypadku pracy wielotomowej — liczbę tomów lub części (np. t. 1–2) cyframi arabskimi i dalej: miejsce i rok wydania, liczbę stron, na ostatnim miejscu nazwę wydawcy. Imię i nazwisko Autora recenzji oraz miasto, w którym pracuje — na końcu tekstu z prawej strony.

4. Teksty do działu „Kronika” zawierają tytuł (na osi); podpis Autora jak w recenzji.

5. Wspomnienia pośmiertne: w tytule imię i nazwisko osoby, której tekst dotyczy, pod nim w nawiasach dokładne daty życia; podpis Autora jak w recenzji.

6. Przypisy następują w maszynopisie po tekście zasadniczym, od nowej strony. Numery przypisów należy umieszczać we frakcji górnej, bez nawiasów lub kropek, w wierszu z wcięciem akapitowym. Odnośniki do przypisów w tekście są umieszczone przed kropką kończącą zdanie (z wyjątkiem, gdy kończy je skrót: w. — wiek lub r. — rok) albo przed przecinkiem wewnątrz zdania (z wyjątkiem, gdy muszą być umieszczone między słowami, których nie oddziela przecinek).

7. W tekstach zasadniczych stosujemy ogólnie przyjęte skróty (np., itd., m.in., etc. oraz inne podobne), a także z reguły: r. (rok) i w. (wiek), inne zaś w miarę potrzeby. Nazwy miesięcy podajemy cyfrą rzymską, wówczas gdy występują wraz z dniem i rokiem (bez oddzielających je kropek), w innych przypadkach w ich brzmieniu słownym (16 V 1935; 16 maja; w maju 1935 r.).

8. W przypisach stosujemy skróty jak w punkcie 7. oraz te, które znajdują się w zamieszczonym dalej wykazie; dopuszczalne są także inne skróty, przyjęte w historycznych opracowaniach specjalistycznych, jednak z wyjaśnieniem ich znaczenia przy pierwszym przypadku zastosowania. Tytuły czasopism i serii wydawniczych piszemy w cudzysłowie; po tytule publikacji zamieszczonej w opracowaniu zbiorowym piszemy po przecinku — w: (bez nawiasów prostokątnych). Tomy, roczniki, zeszyty, numery i części periodyków i innych publikacji podajemy cyframi arabskimi.

9. Wszystkie nadesłane do redakcji teksty, odbiegające swoją zewnętrzną formą od powyższych zasad, będą zwracane Autorom do właściwego przygotowania i ponownego przepisania.

**POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII**

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Założony przez Xawerego Liskego
w 1887 roku

**ROCZNIK CIV
1997**

4

WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*
Warszawa 1997

<http://rcin.org.pl>

KOMITET REDAKCYJNY

Jacek Banaszkiewicz, Marian Biskup, Stanisław Bylina, Adam Galos, Antoni Gąsiorowski, Aleksander Gieysztor, Magdalena Hufas (sekretarz), Jerzy Jedlicki, Marcin Kamler, Wojciech Kriegseisen (zastępca redaktora), Czesław Madajczyk, Jerzy Michalski (redaktor), Roman Michałowski (zastępca redaktora), Jan Molenda, Edward Potkowski, Henryk Samsonowicz, Jacek Staszewski, Józef Szymański, Stanisław Trawkowski, Roman Wapiński, Romuald Wojna (zastępca redaktora), Andrzej Wyczański, Jerzy Wyrozumski

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 831-02-61
e-mail: ihpanext@warman.com.pl

Adiustacja: Dorota Mazek

© Copyright by
Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*
Warszawa 1997

© All rights reserved.
No part of this book may be reproduced,
stored in a retrieval system,
or transmitted, in any form or by any means
without the prior permission of the publishers,
Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*

© Wszelkie prawa zastrzeżone.
Przedruk lub odtwarzanie fragmentów tej publikacji
w mediach każdego rodzaju
wymaga pisemnego zezwolenia
Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk oraz Wydawnictwa Naukowego *Semper*

Publikacja dofinansowana przez Komitet Badań Naukowych

Skład komputerowy:
SOFT EDITION
ul. Umińskiego 1/44, 03-983 Warszawa
tel. 671 38 75

Wydawca:
WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*
ul. Bednarska 20 a, 00-321 Warszawa
tel. 828 49 73
e-mail: semper@rubikon.net.pl
<http://www.rubikon.net.pl/semper/>

PL ISSN 0023-5903
Nr indeksu 363103

SPIS TREŚCI

Elżbieta Dąbrowska, Liturgia śmierci a archeologia: uwagi o wyborze miejsca pochowania, orientacji, ułożenia ciała i jego ubiorze w średniowiecznej Europie łacińskiej	3
Zbigniew Dąbrowski, Pasowanie na rycerza książąt polskich we wcześniejszym średniowieczu: znaczenie ideowe i polityczne	15

PRZEGLĄDY — POLEMIKI — PROPOZYCJE

Elżbieta Kowalczyk, W sprawie przebiegu granicy mazowiecko-krzyżackiej. Uwagi na marginesie pracy Wiesława Sieradzana	37
Wojciech Wrzesiński, Problem kształcenia historyków polskich u progu wieku XXI	43

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Andrzej Karpinski, Dzień powszedni staropolskiej zakonnicy. Uwagi o książce Małgorzaty Borkowskiej, <i>Życie codzienne polskich klasztorów żeńskich w XVII–XVIII wieku</i>	49
Andrzej Wyczński, Francusko-włoska historia wyżywienia	56

*

Archbishop Theodore. Commemorative Studies on His Life and Influence, wyd. M. Lapidge — Aleksandra Sosnowska	61
J. Karwasińska, Wybór pism: Święty Wojciech, wybór i oprac. T. Dunin-Wąsowicz; Ks. W. Dąbrowski, Kult św. Wojciecha na ziemiach polskich w świetle przedtrydenckich ksiąg liturgicznych, do druku przygotował i wstępem poprzedził J. J. Kopeć CP — Gerard Labuda	65
J. Dobosz, Działalność fundacyjna Kazimierza Sprawiedliwego — Agnieszka Teterycz	68
P. T. Dobrowolski, Wincenty Ferrer kaznodzieja ludowy późnego średniowiecza — Krzysztof Ożóg	72
G. Kłimecka, Formularz ciechanowski. Z historii tworzenia języka dokumentu polskiego wieków średnich — Antoni Gąsiorowski	75
Księga rachunkowa urzędów rybackich komturstw malborskiego i dzieżgońskiego (1440–1445), wyd. Zenon H. Nowak, Janusz Tandecki — Izabela Skierska	77
S. Sezer, Artushöfe im Ostseeraum. Ritterlich-höfische Kultur in den Städten des Preußenlandes im 14. und 15. Jahrhundert — Marian Dygo	78
E. Rymar, Rodowód książąt pomorskich — Błażej Śliwiński	80
Ch. Bukowska-Gorgoni, Causae Polonae coram Sacra Romana Rota XV–XVII saec. Explanatio procesuum et regesta documentorum — Tomasz Makowski	85
J. Dworzaczkowa, Bracia czeszy w Wielkopolsce w XVI i XVII wieku — Henryk Gmiterek	88
S. Obirek SJ, Jezuci w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564–1668. Działalność religijna, społeczno-kulturalna i polityczna — Janusz Tazbir	90
K. Targosz, Sawantki w Polsce XVII w. Aspiracje intelektualne kobiet ze środowisk dworskich — Maria Bogucka	93

H. Saarinen, Bürgerstadt und absoluter Kriegsherr. Danzig und Karl XII. im Nordischen Krieg — Edmund Cieślak	95
A. L. Sowa, Świat ministrów Augusta II. Wartości i poglądy funkcjonujące w kręgu ministrów Rzeczypospolitej w latach 1702–1728 — Teresa Zielińska	98
R. Dutkowska, Polityka szkolna w Galicji między autonomią a centralizmem (1861–1875) — Jan Molenda	101
Archiw Wniesznej Politiki Rossijskoj Imperii. Putiewoditel. Opracował zespół pod kierunkiem I. W. Budnika — Zofia Zielińska	107
M. Kukiel, Moja wojaczka na Ukrainie. Wiosna 1920. Dziennik oficera sztabu generalnego, oprac. J. Zuziak — Jacek Legieć	108
S. Walasek, Szkolnictwo średnie ogólnokształcące na ziemiach polskich w latach 1914–1923 — Stefan Mozdzeń	110
A. Klimek, Boj o Hrad. Hrad a Pětka (1918–1926) — Janusz Gruchała	111
Akta Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu, t. III — Sławomir Kalembka	116
M. Hułas, Goście czy intruzi? Rząd polski na uchodźstwie wrzesień 1939 — lipiec 1943 — Tadeusz Wolsza	118
Żydzi w obronie Rzeczypospolitej. Materiały konferencji w Warszawie 17 i 18 października 1993 r., red. J. Tomaszewski — Krzysztof Dunin-Wąsowicz	122
Plany miast w polskich archiwach państwowych. Katalog, oprac. M. Lewandowska, M. Stelmach, pod kierunkiem A. Tomczaka — Agnieszka Bartoszewicz	124
Wysiedlenia Niemców i osadnictwo ludności polskiej na obszarze Krzyżowa–Świdnica (Kreisau–Schweidnitz) w latach 1945–1948. Wybór dokumentów, pod red. K. Joncy, Die Aussiedlung der Deutschen und die Ansiedlung der polnischen Bevölkerung im Raum Krzyżowa–Świdnica (Kreisau–Schweidnitz) 1945–1948. Dokumentenauswahl. — Marian Wojciechowski	128
P. Eberhardt, Między Rosją a Niemcami. Przemiany narodowościowe w Europie Środkowo-Wschodniej w XX w. — Romuald Wojna	132
Z. Kurcz, Mniejszość niemiecka w Polsce — Dariusz Matejski	136
W. Wrzosek, Historia — Kultura — Metafora. Powstanie nieklasycznej historiografii — Stefan Wrzosek	141

KRONIKA

Konferencja na temat kodeksów dyplomatycznych w Europie Środkowo-Wschodniej, Marburg 24–25 III 1997 — Tomasz Jurek	147
Międzynarodowa sesja naukowa „Funkcje społeczne i polityczne kultu świętych w społeczeństwach greckich i łacińskich w średniowieczu i w początkach doby nowożytnej”, Wrocław–Karpacz, 15–19 V 1997 — Przemysław Wiszewski	148
Seminarium „The Political Institutions of the Republic: Discourse and Practice” Perugia, 16–20 IV 1997 — Anna Grześkowiak-Krwawicz	151
Europa odkrywa Bonapartego 1796–1804 — Monika Hamanowa	154
Przełom wieków. Międzynarodowe kolokwium w Besançon w dniach 29–31 V 1997 — Monika Hamanowa	155

IN MEMORIAM

Profesor Marian Plezia (1917–1996) — Juliusz Domański	157
Janina Bieniarzówna (24 V 1916 – 1 III 1997) — Wiesław Bieńkowski	159
Łukasz Kądziela (1955–1997) — Wojciech Kriegseisen, Jerzy Michalski	161

LISTY DO REDAKCJI

Jeszcze w sprawie tzw. Sonderaktion Krakau. W związku z recenzją Prof. Czesława Madajczyka — Józef B u s z k o , Irena P a c z y ń s k a	165
--	-----

KOMUNIKATY

Intermarium	168
Komunikat Komisji Fundacji Stypendialnej im. Jana I Suzanne Brzękowskich	169

CONTENTS

Elżbieta D ą b r o s k a , Archéologie et la liturgie de la mort; réflexions sur le choix du lieu de la sépulture, l'orientation, la position du corps et son habillement dans la tombe en Europe médiévale latine	3
Zbigniew D a e w s k i , The Ideological and Political Significance of the Knighting of Polish Dukes in the Early Middle Ages	15
REVIEWS — POLEMICS — PROPOSITIONS	37
CRITICAL ARTICLES — REVIEWS	49
CHRONICLE	147
IN MEMORIAM	157
LETTERS TO THE EDITOR	165
ANNOUNCEMENTS	168

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	– Archiwum Akt Nowych
AGAD	– Archiwum Główne Akt Dawnych
AGZ	– <i>Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej</i>
AP	– Archiwum Państwowe
APH	– „Acta Poloniae Historica”
ASPK	– <i>Akta Stanów Prus Królewskich</i>
ASWK	– <i>Akta sejmikowe województwa krakowskiego</i>
ASWP	– <i>Akta sejmikowe województwa poznańskiego</i>
BC	– Biblioteka Czartoryskich
BJ	– Biblioteka Jagiellońska
BK	– Biblioteka Kórnicka PAN
BN	– Biblioteka Narodowa
BO	– Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich
BPANKr.	– Biblioteka PAN w Krakowie
BR	– Miejska Biblioteka Publiczna im. E. Raczyńskiego w Poznaniu
CAW	– Centralne Archiwum Wojskowe
CDS	– <i>Codex diplomaticus nec non epistolaris</i> , wyd. K. Maleczyński, A. Skowrońska, t. 1–3, Wrocław 1956–1964
CPH	– „Czasopismo Prawno-Historyczne”
cz.	– część
DN	– „Dzieje Najnowsze”
ibid.	– ibidem
KDKK	– <i>Kodeks dyplomatyczny Katedry Krakowskiej ś. Wacława</i> , wyd. F. Piekosiński, t. 1–2, Kraków 1874–1883
KDM	– <i>Kodeks dyplomatyczny Małopolski</i> , wyd. F. Piekosiński, t. 1–4, Kraków 1876–1905
KDMaz.	– <i>Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis</i> , t. 1, wyd. J. K. Kochanowski, Warszawa 1919
KDP	– <i>Kodeks dyplomatyczny Polski</i> , t. 1–4, wyd. L. Ryszczewski, A. Muczkowski, J. Bartoszewicz, M. Bobowski, Warszawa 1847–1887
KDW	– <i>Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski</i> , t. 1–5, Poznań 1877–1908; t. 6 nn., Poznań–Warszawa 1982 nn.; seria nowa, t. 1, Poznań–Warszawa 1975
KH	– „Kwartalnik Historyczny”
KHKM	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”
MGH Script.rer.Ger.	– <i>Monumenta Germaniae Historica Scriptores rerum Germanicum</i>
MGH SS	– <i>Monumenta Germaniae Historica Scriptores</i>
MPH	– <i>Monumenta Poloniae Historica</i>
n.	– i następna (s. 53 n.)
nn.	– i następne (s. 53 nn.)
nr	– numer
OiRwP	– „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
op. cit.	– opus citatum
PH	– „Przegląd Historyczny”
PL	– J. P. Migne, <i>Patrologiae cursus completus</i> , Series latina
por.	– porównaj
przyp.	– przypis
PSB	– <i>Polski słownik biograficzny</i>
PSRL	– <i>Połnoje sobranije russkich letopisiej</i> , t. 1 nn., Sanktpeterburg 1841 nn.
RAU	– Rozprawy Akademii Umiejętności
RDSG	– „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”
red.	– redaktor, redakcja
RH	– „Roczniki Historyczne”
rkp.	– rękopis
RPAU	– Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności
SDRE	– „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”
SGKP	– <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>
SH	– „Studia Historyczne”
SIRIO	– Sbornik Imperatorskogo Russkogo Istoriceskogo Obszczestwa
Sobótka	– „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”
SPPP	– <i>Starodawne Prawa Polskiego Pomniki</i>
SSS	– <i>Słownik starożytności słowiańskich</i>
„St.Źr.”	– „Studia Źródłoznawcze”
sygn.	– sygnatura
t.	– tom
VL	– Volumina Legum
wyd.	– wydanie, wydawca
z.	– zeszyt
ZH	– „Zapiski Historyczne”
zob.	– zobacz

Warunki prenumeraty

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są na okresy kwartalne.

- W kraju
 - urzędy pocztowe oddawcze, właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora, oraz doręczyciele w miejscowościach, gdzie dostęp do urzędu jest utrudniony;
 - dział kolportażu Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: 828 49 73; wpłaty należy kierować na konto: PKO BP VII Oddział w Warszawie, Nr 10201071-109628-270-1 z zaznaczeniem na blankiecie przelewu tytułu czasopisma i okresu prenumeraty.
- Ze zleceniem wysyłki do innych państw:
 - dział kolportażu Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: 828 49 73; wpłaty należy kierować na konto: PKO BP VII Oddział w Warszawie, Nr 10201071-109628-270-1 z zaznaczeniem na blankiecie przelewu tytułu czasopisma i okresu prenumeraty; dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty, z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

Cena w prenumeracie w 1999 roku w kraju wynosi **12 zł** za numer. Prenumerata ze zleceniem dostawy za granicę (pocztą zwykłą) jest w Europie o 100%, a w krajach pozaeuropejskich o 200% wyższa od krajowej.

Terminy przyjmowania przedpłat przez Wydawnictwo Naukowe Semper oraz przez Poczta Polska (tylko prenumerata krajowa):

- do 15 XI na I kw. roku następnego
- do 15 II na II kw.
- do 15 V na III kw.
- do 15 VIII na IV kw.

Wcześniejsze i bieżące numery można nabywać w Dziale Handlowym Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: 828 49 73. Również można je zamawiać we Wzorcowni Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa oraz we wszystkich księgarniach naukowych i akademickich (cena 1 egz. w tych księgarniach może różnić się od ceny w Wydawnictwie).

Subscription orders (17 US\$ per copy, 68 US\$ per year) available through the local press distributors or through the Foreign Trade Enterprise ARS POLONA, 00-068 Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7, Poland, or directly through

WYDAWNICTWO NAUKOWE SEMPER
ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, Poland
tel./fax: (+48) (22) 828 49 73